

ЯК ПІДТРИМАТИ БІЗНЕС ТА ПРАЦІВНИКІВ В ПЕРІОД ПОШИРЕННЯ COVID-19

ПІДГОТУВАЛИ:

Гліб Вишлінський, виконавчий директор
Дмитро Горюнов, радник
Дарія Михайлишина, економістка
Марія Репко, заступниця директора

ДАТА:

16 березня 2019 р.

ЗМІСТ

1.	Цілі політики	4
2.	Податкові та кредитні стимули	4
2.1.	ФОПи без найманих працівників.....	4
2.2.	Суб'єкти господарювання з найманими працівниками.....	4
2.2.1.	З постраждалих секторів економіки	4
2.2.2.	З інших секторів економіки.....	4
3.	Можливості для зайнятості.....	5
3.1.	Збереження та створення нових робочих місць	5
3.2.	Швидкий пошук нової роботи.....	5
3.3.	Окремі заходи щодо захисту тих, хто втратив роботу	6
4.	Підтримка батьків на час карантину	6
4.1.	Дистанційна зайнятість.....	6
4.2.	Оплачувана відпустка для батьків.	7
4.3.	Компенсація витрат на догляд за дітьми.....	7
5.	Регуляторні заходи.....	7
5.1.	Заходи, що можна вжити у стислий термін	7
5.2.	Середньострокові заходи	8

Центр економічної стратегії – незалежний центр досліджень державної політики. Завдання ЦЕС – підтримка реформ в Україні з метою досягнення стійкого економічного зростання країни. Центр робить внесок у розробку стратегії економічного зростання України, здійснює незалежний аналіз найбільш важливих аспектів державної політики, а також працює над посиленням громадської підтримки реформ. Заснований у травні 2015 року.

Наші принципи:

- Економічна свобода (лібералізація, дерегуляція, приватизація)
- Вільна та чесна конкуренція
- Менша роль держави за підвищення її ефективності
- Інформаційна прозорість та свобода слова
- Верховенство права та захист приватної власності
- Здорові та стабільні державні фінанси
- Економіка, що створена на засадах знань.

Для більш детальної інформації про ЦЕС просимо звертатися до Андрія Федотова, директора з комунікацій (тел.: (044) 492-7970, office@ces.org.ua).

Також запрошуємо відвідати наш сайт www.ces.org.ua та слідкувати за нами у соціальних медіа facebook.com/cesukraine чи twitter.com/ces_ukraine.

1. ЦІЛІ ПОЛІТИКИ

На нашу думку, цілями політики щодо мінімізації економічних наслідків від кризи, пов'язаною з поширенням COVID-19, має стати:

- запобігання різкому погіршенню добробуту окремих домогосподарств, найбільшою мірою постраждалих внаслідок кризи;
- попередження банкрутств компаній, які можуть призвести до масштабного погіршення добробуту в країні загалом, та втратою гравців та скороченню пропозиції в окремих секторах.

Ми пропонуємо розглянути заходи, покликані зменшити падіння сукупного попиту, які водночас не мають бути занадто обтяжливими для бюджету та частково матимуть позитивні наслідки із точки зору запобігання поширенню вірусу.

2. ПОДАТКОВІ ТА КРЕДИТНІ СТИМУЛИ

2.1. ФОПИ БЕЗ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Суттєва частина мікро- та малого бізнесу і так має мінімальне податкове навантаження, працюючи як ФОПи на спрощеній системі без найманих працівників. Єдиним фіксованим обов'язковим платежем для них є ЄСВ. Щодо його сплати можуть бути запроваджені канікули (для окремих КВЕД) або відстрочка (для інших КВЕД) для ФОПів з доходом, нижчим за визначений рівень, за попередній звітний період. Конкретний рівень має бути визначений ДПС шляхом аналізу даних звітів ФОПів щодо доходів за попередні періоди.

2.2. СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ З НАЙМАНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

2.2.1. З ПОСТРАЖДАЛИХ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ

Окремі сектори економіки очевидно будуть найбільше уражені через карантинні заходи. Це пасажирські перевезення (особливо, авіакомпанії та аеропорти), готелі та туристичний бізнес, громадське харчування, сфера розваг та культури, оператори торгово-розважальних центрів, приватні заклади освіти.

Для цих секторів можливим заходом підтримки є канікули зі сплати ЄСВ, що стимулюватиме їх до збереження персоналу. Для критично уражених секторів, таких як авіакомпанії, можливим варіантом є адресна фінансова підтримка, наприклад, тимчасове фінансування коштом бюджету зборів за аеронавігацію, а також кредитні гарантії.

Також цим суб'єктам можна надати відстрочку на сплату інших податків, наприклад, податку на землю та нерухомість.

2.2.2. З ІНШИХ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ

Оскільки тут важко запропонувати податкові цільові стимули, які б не призвели до зловживань, варто обмежитися тимчасовим скасуванням санкцій за несвоєчасну сплату податків. Також можливо тимчасово призупинити норму, яка не дозволяє виплату зарплати без попередньої сплати ПДФО та ЄСВ, щоб запобігти затримкам зарплат. Застосування цих стимулів має бути обмежене за розміром

підприємства (наприклад, річний дохід до 1 млрд. грн.), оскільки найбільші компанії мають можливість позичати в банків на умовах, не суттєво гірших від державних запозичень України.

Водночас, тут варто використати кредитні інструменти, які є більш індивідуальними. Зокрема, програму «5-7-9» можна переналаштувати для надання овердрафтів та кредитних ліній малим підприємствам, які стикнуться з розривами ліквідності, а також на фінансування кредитних канікул по процентних платежах для тих, хто вже має кредит. Бюджетним інструментом в даному випадку будуть кредитні гарантії. Слід продумати оптимальну верхню межу розміру підприємства, для якого доступна ця програма, щоб з неї не був виключений середній бізнес.

При цьому ми розуміємо, що підприємствам, які оптимізують податки на фонд оплати праці, буде найлегше обмежити свої витрати на працю шляхом невиплат зарплат та «премій» «в конвертах» та звільнень. Те саме стосується тимчасових працівників. Тому ключовий фокус – підтримка цих працівників через службу зайнятості та систему соціального захисту (див. нижче).

Експортерам, які стикнуться із проблемами з розрахунками через фінансову кризу можуть знадобитися окремі заходи підтримки (ЕКА, гарантії, зниження транзакційних бар'єрів тощо)

3. МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗАЙНЯТОСТІ

3.1. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СТВОРЕННЯ НОВИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Стимулювати скорочення робочого дня замість звільнення працівників: Зараз допомога по частковому безробіттю (ст. 47 ЗУ «Про зайнятість населення») поширюється на виробничі підприємства, які вимушено скорочують робочий день для працівників. Пропонується поширити її на усіх суб'єктів господарювання, включно із сектором послуг, зазначити, що строк вимушеної зупинки бізнесу може відповідати темпі карантинних заходів, знизити обсяг допомоги із 2/3 ставки працівника до 1/3 ставки працівника.

Стимулювати офіційну зайнятість через соціальну захищеність: Потрібен соціальний захист людей, що зайняті на будівництві, сільському господарстві та в інших сферах, де поширена неофіційна зайнятість. Для цих секторів доцільно ввести податкові канікули по ЄСВ для нових створених робочих місць строком на три місяці із можливістю подовження, якщо епідемія вірусу триватиме. Тобто поширити (з модифікаціями) дію частини 2 ст. 27 ЗУ «Про зайнятість населення» з малих підприємств на підприємства усіх розмірів. Збільшення соціальних гарантій та офіційне працевлаштування, якщо буде інерційним, покращить ситуацію із неофіційною зайнятістю і в післякризовий період.

Зробити безпечнішим робоче середовище: знизити ризик для персоналу підприємств через поширення вірусу допоможе поширення лікарняних виплат на самоізоляцію (за підтвердження від сімейного лікаря), спрощення дистанційної роботи (див. наступний розділ).

3.2. ШВИДКИЙ ПОШУК НОВОЇ РОБОТИ

Підвищити регіональну мобільність: розширити поняття «підходящої роботи» (ст 46 ЗУ «Про зайнятість») до всієї України (пропонувати зайнятість в усіх регіонах), за виключенням випадку, коли члени родини кандидата (дружина/чоловік або люди похилого віку чи діти, що потребують спеціального піклування кандидата) проживають у його населеному пункті та є зайнятими. Це буде актуально за умов територіально нерівномірного поширення вірусу, а також в майбутньому для внутрішньої мобільності людей та оптимізації розміщення робочої сили.

Провести діджиталізацію в службі зайнятості: щоб знизити ризик контакту із вірусом, потрібно надати можливість подання первинного пакету документів (фотокопії паспорту, коду, документів про освіту) до служби зайнятості без фізичного візиту (як це вимагається зараз) – через онлайн кабінет або електронну пошту.

Спростити процедури звернення: Служба зайнятості сьогодні при поданні документів вимагає трудову книжку або довідку з попереднього місця роботи. Після цього служба самостійно бере інформацію з пенсійного фонду про сплату ЄСВ при перевірці кандидата. Таким чином ці документи зайві – лише у випадку, якщо кандидат захоче опротестувати результати перевірки він може донести відповідні документи за бажанням. Це спростить звернення до служби зайнятості для тих, хто найменш захищений та не мав офіційного місця роботи і був звільнений через кризу, а також зменшить пікове навантаження на працівників служби.

Надавати необхідну інформацію дистанційно: забезпечити посилену роботу кол-центру служби зайнятості для шукачів роботи та розсилки із всією необхідною інформацією щодо можливостей працевлаштування без особистого відвідування центру зайнятості. Служба зайнятості має готувати оперативний аналіз ринку праці України із розбивкою на професії та регіони, щоб була можливість швидкої реакції на поширення безробіття через карантин в тому чи іншому населеному пункті.

3.3. ОКРЕМІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАХИСТУ ТИХ, ХТО ВТРАТИВ РОБОТУ

Захистити мікропідприємців: поширити право звернутися за допомогою по безробіттю на ФОПи без закриття ФОП у разі, якщо його оборот нульовий протягом двох місяців. Перевірка має відбуватися на базі даних податкової інспекції.

Спрямувати професійне навчання для тимчасових робітників на сектор охорони здоров'я: У пік кризи ймовірна нестача санітарів/молодшого медичного персоналу при лікарнях. Шукачам роботи із служби зайнятості можна запропонувати скорочені програми навчання по цих спеціальностях та спрямовувати їх на роботу до лікарень. Ще один сектор, де потенційно можуть знадобитися додаткові працівники на час карантину – «Муніципальня няня» (див. наступний розділ).

(!) При розгляді цих ініціатив важливо бути фіскально відповідальними: розрахувати заздалегідь наслідки для бюджету від цих заходів та підготувати відповідні фонди. (!)

4. ПІДТРИМКА БАТЬКІВ НА ЧАС КАРАНТИНУ

Така підтримка допоможе частково компенсувати втрати продуктивності через карантин у садочках і школах, що буде дуже доречно під час економічного спаду.

4.1. ДИСТАНЦІЙНА ЗАЙНЯТИСТЬ.

Уряд має офіційно порекомендувати роботодавцям дозволити працівникам працювати із дому, там де це можливо. Максимально застосувати дистанційну форму зайнятості рекомендують епідеміологи та експерти з охорони здоров'я. Деякі європейські країни, наприклад, Бельгія уже видали такі рекомендації на офіційному рівні. Батьки дітей шкільного віку, якщо дитина не потребує постійного догляду, а робота батьків дозволяє працювати дистанційно, зможуть працювати із дому. В той же час, ані держава, ані роботодавці не зазнають додаткових витрат.

Тоді як для приватних компаній держава може лише рекомендувати перехід на дистанційну зайнятість, для держслужбовців та працівників компаній державної форми власності така норма може

бути втілена в обов'язковому порядку. Наприклад, в Греції для держслужбовців уряд ввів гнучкий робочий день або ж дистанційну зайнятість, а зустрічі перевели в онлайн режим. Деякі українські держкомпанії також уже почали вводити схожі норми, наприклад, в НАК “Нафтогаз” дозволили працювати віддалено співробітникам з дітьми шкільного чи дошкільного віку, які не залучені безпосередньо до виробничого процесу, а в “Прозорро.Продажі” на дистанційну зайнятість планують перевести усіх працівників з кінця березня.

4.2. ОПЛАЧУВАНА ВІДПУСТКА ДЛЯ БАТЬКІВ.

Для батьків дітей дошкільного віку, яким потрібен постійний догляд, варто забезпечити право на оплачувану відпустку, щоб вони могли самостійно доглядати за дітьми. На час карантину батькам має бути надана додаткова оплачувана відпустка. Наприклад, можна використати досвід Польщі, де також нещодавно був введений карантин у закладах освіти, батьки можуть отримувати пільгу у розмірі 80% заробітної плати, якщо вони будуть змушені залишатися вдома для догляду за дітьми, навіть якщо вони при цьому працюватимуть дистанційно. Наразі такі пільги можуть виплачуватись протягом 14 днів, але уряд розглядає можливість продовжити цей строк. Для бізнесу це можливо частково компенсувати через механізм сплати ЄСВ державою за такого працівника (як це відбувається під час декрету).

4.3. КОМПЕНСАЦІЯ ВИТРАТ НА ДОГЛЯД ЗА ДІТЬМИ.

Як альтернатива до оплачуваної відпустки для батьків, які не хочуть її брати, має бути передбачена можливість компенсації витрат на догляд за дітьми. В 2009 році, коли в Україні був введений тривалий карантин через епідемію свинячого грипу, можливість такої компенсації розглядалась, але так і не була введена. Зараз в Україні існує інструмент “муніципальної няні”, коли витрати на няню частково компенсуються державою - у розмірі до прожиткового мінімуму (1650 грн). На час карантину таку компенсацію можна підняти, а вік дітей для яких компенсуються витрати на муніципальну няню підняти з 3 до 10 років.

5. РЕГУЛЯТОРНІ ЗАХОДИ

5.1. ЗАХОДИ, ЩО МОЖНА ВЖИТИ У СТИСЛИЙ ТЕРМІН

Не стягувати штрафи за встановлені порушення, якщо можна довести, що вони викликані обмеженнями, запровадженими органами державної влади та місцевого самоуправління у відповідь на пандемію.

Накласти мораторій на зміни в регуляторній політиці мінімум на квартал (а краще до наступного року). Зокрема, якщо карантин буде тривалим, потрібно відкласти фіскалізацію розрахунків у сфері торгівлі та послуг до його завершення. Це також стосується можливих планів перегляду цін/тарифів на товари/послуги державних монополій та державних відомств. Це дозволить підприємствам сфокусуватися на економічних викликах і не відволікати ресурс на підлаштування під зміни в регулюванні.

Відтермінувати планові комплексні перевірки суб'єктів господарювання з низьким та середнім ступенем ризику за Планом здійснення комплексних заходів державного нагляду (контролю) на 2020 рік (наказ ДРС №196 від 15.11.2019). Фіскальні перевірки туди не входять. Це зменшить загальну

кількість перевірок удвічі, що дасть ефект як у вигляді зменшення адміністративного тиску, так і у вигляді зменшення кількості очних контактів.¹

5.2. СЕРЕДНЬОСТРОКОВІ ЗАХОДИ

Прискорити запровадження електронних версій адміністративних послуг. З огляду на низький поточний рівень користування електронними версіями (в залежності від послуги, від майже нуля до 30%), потрібно створити додаткові стимули для існуючих послуг, що надаються безконтактно — зробити платні послуги безкоштовними, забезпечити швидкий результат тощо. В разі більш суворого карантину розглянути можливість тимчасової заборони використовувати очну форму подачі заяв, залишивши лише поштову та електронну.

Лібералізувати регулювання ринку праці, щоб воно краще враховувало такі формати працевлаштування, як фріланс, робота з дому тощо. Наприклад, запровадити на рівні законодавства нові типи трудових договорів, які будуть передбачати проектну, короткострокову та сезонну роботу, а також роботу з нефіксованим часом та в дистанційному режимі².

В цілому прискорити планову секторальну та загальну лібералізацію/дерегуляцію підприємницької діяльності. Можливо прискорити прийняття десятків вже підготовлених проектів (наприклад, йдеться про частину проектів НПА, що були підготовлені Офісом ефективного регулювання для дерегуляційних засідань КМУ³).

¹ За потреби ми готові надати конкретні пропозиції щодо видів перевірок.

² Подібні пропозиції були в урядовому законопроекті №2708, який згодом було відкликано.

³ Перелік таких проектів буде надано найближчими днями.